

Otraci

IN
starci

NEDELJSKA
CRTICA

Otraci so imeli navado, da so se pogovarjali, preden so šli spat. Posedli so se po široki peči in si pripovedovali, kar jim je pač prišlo na misel. Skoz' motna okna je gledal v izbo večerni mrak z osmi, polnimi sonč, iz vseh kotov so se vile kviski tihe sence in so nosile prečudne bajke s seboj.

Pripovedovali so, kar koli jim je prišlo na misel, ali na misel so jim prišle samo lepe zgodbe, iz sonca in toplote, iz ljubezni in upanja spletena. Vsa prihodnost je bila na sam dolgi svetli praznik; med božičem in veliko nočjo ni bilo pepelnice. Tam nekje se je življenje migljalo in v življenju preletalo iz luči v luč. Besede so bile na pol razumljivo šepetanje; nobena beseda ni imela začetka ne konca; včasih so govorili vsi skupaj, včasih pa vsi ločeno, vsi pa so bili v isti misli. Vsi so imeli velike, na stečaj odprte, vase in v daljavo zamišljene oči.

Tisti večer je z nasilno roko poseglo v nebesko luč nekaj neznanega iz tujih krajev, udarilo neumljeno med praznike, povesti in pravljice. Peta je bila ozvanila, da je padla na fronti. »Padel je nekaj neznanega, novega, tujega, čisto nerazumljivega in vslopo prednje, je tesalo v vslopo in široko, pa ni imelo nobenega obraza na oči ne ust. Nikamor ni sodilo; ne v to glasno življenje pred cerkvijo in na cesti ne v ta topli mrak na post, tudi ne v pravljice. Ni bilo nič veselja ga tudi ni bilo posebno žalostnega; kajti bilo je mrtvo, saj ni imelo ne oči ne ušes, ni bilo ničesar, kar bi se pogledom razodelo, čemu in odkod, in ne ust, da bi besedo povedalo. Mislil je stala pred to ogromno prikaznijo uboga in plača kakor pred silnim črnim zidom in ni mogla nikamor. Približala se je zid, tam je obstrelila se.

Kdaj pa se zdaj pomeče, je zamisljen vprašal Tonček, da je ošinila z jezicem pogledom: »Kako bi se povrnili, če so mrtvi?«

Vsi so molčali, vsi štirje so stali pred silnim črnim zidom in niso vedeli. »Kdaj jaz pojdem na vojno, da se ne namadoma oglašim v svetniški Matije, kakor da je bil z urno krog zagrabil pravo misel in vse, kar je treba,« čul je. »Če premišljeno ga je z globljin glasom posvaril Tonček, štiriletni, ki je hodil se v križu. Milica, najdramatičnejša in najbolj neustrašna med vsemi, zavila v preprosto, materino ruto, da ji bila podobna popotni culi, je prosila s tihim, mehkim glasom kakor odnekod izpod senca: »Kako da je vojaka, to povej, Matije... povest, pripoved...«

«Pa so jih pobili... do mrtvega?»

«Do mrtvega! Osmero mladih, na stečaj odprtih oči je zamolklo in plašno strmelo v mrak... strmelo v nekaj neznanega, srca in pameti nerazumljivega. Ob istem času sta sedela starci oči in stara mati pred hišo na klopi. Zadnja rdeča zarja se je svetila izza temnega lista na vrta. Tih večer je bil; samo od hleva sem se je pridružen glasil zategnjen, že hripav jok; najbrž je bila tam mlada mati, ki je šla kormit živino.

Stara dva sta s'edela globoko sklonjena, tesno drug ob drugem in sta se držala za roko kakor že dolgo ne popre; gledala sta v nebesko večerno zarjo z očmi brez solz in nista rekla nobene besede.

Auguste Rodin: Viktor Hugo

AUGUSTE RODIN O

Devetnajsto stoletje pomeni za Francijo utrditev pridobljene vodilne vloge v upodabljanju umetnosti, za kar imajo zaslugi številni slikarji in kiparji, med katerimi jih je mnogo, ki imajo evropski pomen. Predstavnika klasicizma David in Ingres, romantika Géricault in Delacroix, ki se jima pridruži tenkočutna krajinarja Corot in Theodor Rousseau, so samo nekateri med temi sponiklami, a med seboj tako različni slikarji. Kot realisti se odlikujejo veliki karikatristi in neizprosniki kritik vladajoče družbe Daubier, slikar mučnega težaškega dela Millet in drugi stikarji s socialno tendenco, Courbet. Pozneje zablisti na nebu moderne umetnosti plejada impresionistov: Manet, Degas, Renoir, Monet, ki jo obkrožajo roj večjih in manjših zvezd, tuj Cézanne, Van Gogh, Gauguin in drugi.

SKRIVNOSTI UMETNOSTI

NOVE KNJIGE

Isto nemirno iskanje se kaže tudi v kiparstvu in drugih umetniških panogah. Kiparstvo nima toliko slavnih imen kakor slikarstvo in že se zdi, da bo kiparstvo zasenčil sijajni poet impresionističnega slikarstva, kar se pojavi eden največjih kiparjev našega časa Auguste Rodin.

Poznanje in razumevanje upodabljanja umetnosti je

nost oblik, ki jih proučuje, ko zna iz bžnih linij izluščiti večni tip vsakega bitja in ko se mu zdi, da razbira v samem božjem stvarstvu neizpremenljive vzorce, po katerih so napravljeni vse

sposlovanje oblik, to se pravi za poudarjanje njih logike, ne da bi jim sicer pri tem jemal njihovo živo resničnost, izkove lahko isto versko občutje; saj preneša na nas tisti trepet duše, ki ga je sam občutil pred nesmrtnimi resnicami.

Umetniška dela izdajajo v resnici vse, kar občuti genij ob naravi. Predstavljajo naravo z vso jasnostjo, z vso veličastnostjo, ki jo mora človeški um v njej odkriti. Zavedajo pa seveda ob neizmerno neznaniko, ki obdaja od vseh strani zelo majhno sfero znanega. Kajti mi čutimo in dojemamo v svetu le tisto skrajnost stvari, po kateri se nam te kažejo in po kateri lahko vplivajo na naše čute in dušo. Vse drugo se izgublja v neznanih tem. Okoli in okoli je za nas skrivnih tisoč stvari, ker nimamo sposobnosti, da bi jih došli.

Morda se ne bomo strinjali z vsemi njegovimi subjektivnimi nazori, ki nasloj izrazit pečat časa, v katerem so nastali, in pogledov tedanje družbe na svet in umetnost. Vendar je težko zanikati, da je kos resnice — in sicer globoke resnice — tudi v nekaterih spornih izjavah, da gre pravzaprav vselej za zelo tehtne ugotovitve, ki pa so skrite pod skorjo idealistične miselnosti. Skoz' njo se je treba včasih prebiti, da pridemo do globokega miselnega jedra od resnice, ki ima trajno vrednost in občo veljavo.

Vladimir Koch (novembra 1950)

danes pri nas še malo razširjeno, zato so izredno dragocene knjige, v katerih nam umetnik sam razkrije svoje nazore o umetniškem ustvarjanju. Ogledimo si nekaj misli iz knjige Gsellova »Razgovori z mojstrom Rodinom«: »Če razumete v verniku človeka, ki se obvezuje k nekaterim dolžnostim, se uklanja nekaterim dogmam, potem jaz očitno nisem veren. Kdo pa je se veren v našem času? Kdo se more odpovedati svojemu kritičnemu čutu in svojemu razumu?

Toda po mojem mnenju je vera vse kaj drugega kot feticljanje kakšnega »creda«. Vera je čustvo vsiga, kar v svetu ni razloženo in po vsej priliki tudi ne razložljivo. Je oboje: razumna in ne razumna, ki vzdržuje vsevoljne združbe ter ohranja različne vrste živih bitij; je vse to, kar v naravi ne slutimo, česar pa naši čuti v naravi ne morejo dojeti; vse neizumljeno področje stvari, ki jih ni naše tolesne niti duševne oči niso sposobne videti; je vzgled naše zavesti za neskončnostjo, večnostjo, za brezmejnimi znanjem in ljubeznijo, za obljubami, ki so morebiti utvare. V tem smislu sem jaz veren.

Ce bi vere ne bilo, bi si jo jaz moral ustvariti. Pravi umetniki so v splošnem najbolj verni med smrtniki.

Ljudje menijo, da živimo le od svojih čutov in da nam zadošča svet zunanjega videza. Imajo nas za otroke, ki se opajajo ob bleščajočih barvah in se zabavajo z oblikami kakor s punčkami. Slabo nas razumijo. Linije in barvni odtenki so za nas zgolj znamenja skritih resničnosti. Naši pogledi prodrejo skoz' površino do duha; ko nato preidemo k upodabljanju, bogatimo svoje črte z duhovno vsebino, ki je skrivna v predmetih.

Umetnik, ki je vreden tega imena, mora izraziti svojo resnico, ki jo vidi v naravi, in to ne samo zunanjo, temveč predvsem notranjo.

Kadar modelira dober kipar, človeško telo, ne upodablja samo mišic, temveč življenje samo... se več kot to... upodablja moč, ki je mišice obkroževala ter jim dala bledjo, bledjo, bledjo ali svetlost, bodisi ljubezenski čar ali neukročeno ognjenost.

Pri Michelangelu ustvarjal na sila v vseh njegovih telesih kar grmi... Pri Lukij delu Roberta se pa le božanske smehi. Tako vidi vsak kipar v naravi strastno ali pa miko duha, kakršne je pač njegov temperament.

Krajinarji pa morebiti še dalje. Ne vidi odseva svetlosti duše le pri živih bitjih; vidi ga na drevesu in grmovju, na ravnini in na hribu. Kar je za druge ljudi le les in zemlja, se kaže velikemu krajinarju kot obraz neizmernega bitja. Corot je videl dobro raztreseno po vrhovih dreves, po rastlinah zelenih trbovnikov in po zrcalni površini jezer. Millet je videl prav tam te trpljenje in odpuščanje.

Velik umetnik sliči povsod, kako odgovarja duh narave njegovemu duhu. Če boste torej našli bolj vernega človeka od umetnika?

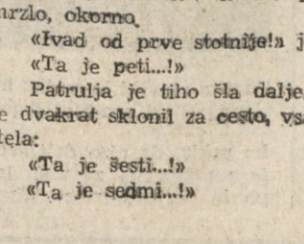
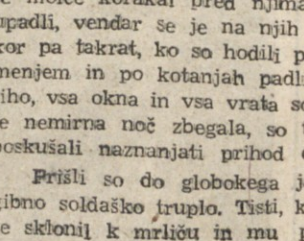
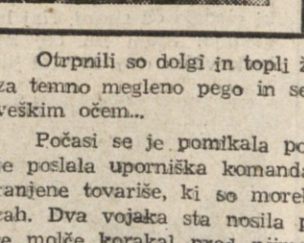
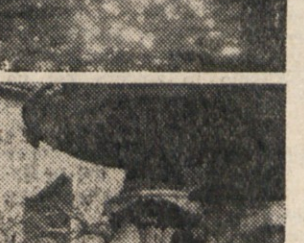
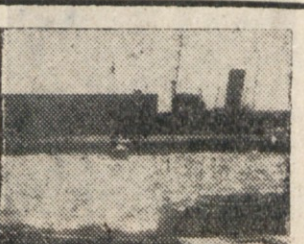
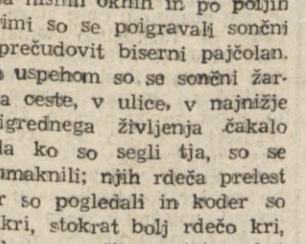
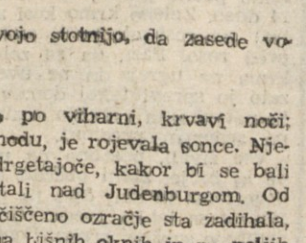
Ali ne opraviča kipar dejanje češčanja tudi tatar, ko spoznava veličastno značil-

figure. Pogledite na primer mojstrstvine egipčanskega kiparstva, njihove človeške in živalske figure in poskuse, da podčrtajo bistvenih oblikovnih in tehničnih del na teh kipih, ne dela na človeka vzemirajočega vti- sa kakšne svete himne? Vsek umetnik, ki ima dar za po-

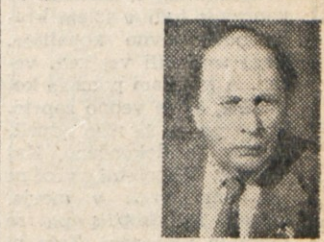
POMLAD

Pred dnevi nas je obiskala pomlad. Zarki solca so se poigravali v vodah pristanišča in ljudje so kot martinčki iz zidov zlezli na prvo toploto.

V zadnjem času so slovenske založbe izdale večje število prevodov iz tujih literatur. Tako je na novo izšel znani roman Alekseja Tolstaja, Peter Veliki. Ta roman v dveh delih je izšel že pred vojno. V istem času je pisatelj pisal tretji del, ki ga za zaradi smrti ni utegnil dokončati. Sedanja slovenska izdaja vsebuje tudi tretji del, dasi celotno delo ni zaključeno. Kljub temu pa je ta roman eno najpomembnejših del Alekseja Tolstaja in med najboljšimi deli

novije ruske literature. Roman obravnava življenje Petra Velikega v Rusiji v času prehoda iz primitivnega fevdalizma v plemiško meščansko državo organizirano po evropskem vzoru. Roman je prevedel Josip Vidmar, dodane pa so knjižni tuji obsežne opombe, ki pojasnijo jejo manj znane zgodovinske dogodke in posebnosti.

Pri Državni založbi Slovenije je izšel prevod romana Mihaila Bubnova »Bela breza«. Roman je bil v Sovjetski zvezi nagrajen kot najboljša leposlovna delo v letu 1948. V romanu obravnava pisatelj dogodke na fronti in na ozemlju ob fronti v času bojev za Moskvo konec leta 1941.

Cankarjeva založba je izdala novo zvezek izbranih spisov Maksima Gorkoga. V tem zvezku so štiri drame, med njimi drama »Malomejski otok«, »Četvrtičarja«, drama »Zelenovna ter »Elegor Bulčova«. Tako smo poleg obsežnih pripovednih del Gorkoga, ki jih je do sedaj izdala Cankarjeva založba, dobili v samostojni knjižni tudi Gorkoga drame.

Ena najpomembnejših knjig, ki so izšle v zadnjem času, je nedvomno slovenski prevod Homerjeve Iliade. Iliada je ep, v katerem Homer opeva desetletni boj Grkov s Trojanci, razen tega pa opisuje običaje in življenje prastare Grčije. Zaradi tega je Iliada veljala za zlati skrinj, ob kateri so se vzgajali mladi rodovi. Slovenski prevod

Iliade v verzih je mojstrsko oskrbel znani prevajalec grške in rimske literature profesor Anton Sovre. Sovre je s tem opravil ogromno delo saj ima celoten ep preko 27 tisoč verzov.

Knjiga je opremljena tudi z obsežnim uvodom ter s 34 ilustracijami Marija Preglja.

Iz srbske literature smo dobili v slovenskem prevodu Alojza Gradnika novo izdano Srbskih narodnih pripovedi. Knjiga, ki jo je izdal Mednarodna knjiznica svojih Pionirskih knjižnic obsega 18 narodnih pripovedi na tristo straneh. Prirejena je v glavnem po enaki srbski izdaji ter opremljena z dobrih naravnih vištetimi in ilustracijami.

Iz hrvaške proze pa smo dobili v slovenskem prevodu Iva Cipika roman »Rajkita«. Cipiko je predstavnik hrvaške moderne, zato njegov roman ni samo vsebinsko, temveč tudi oblikovno zanimiv in predstavlja enega najboljših primerov novejših hrvaške proze. Vsebinsko je snov razeta iz polpreteklega časa in to iz življenja na deželi, kjer trgovec izkorišča težave kmetov in jih gospodarsko uničuje.

Slovenski knjižni zavod je izdal drobno knjižico pesmi pod naslovom »Srce v besedi«. Je to prevod mladega pesnika Jožeta Smita, ki je s tem predstavil slovenski javnosti. Jože Smit se je prišel oglašati po naših revijah malo pred drugo svetovno vojno. V tej zbirki je hrvaški pesnik izločil deset let po dobo zadnjih desetih let ter pokazal nedvomno velike pesniške talent in to zlasti za lirčne pesmi. Knjižica je okusno ilustrirana.

Znani politični in kulturni delavec Iva Bratko je v posebni knjižnici, ki je izšla pri Slovenskem knjižnem zavodu, opisal svoje vtise iz popotovanja po Angliji in Franciji. V knjižnici, ki nosi naslov »S poti po evropskem zapadu«, kritično obravnava se prikazuje pred njih za »ljudskim tednikom«.

S. R.

EMIL ZOLA

in njegov roman

«GERMINAL»

Spominjamo se velikega francoskega romanopisca Emila Zola (1840—1902), ker bo 2. aprila obletnica njegovega rojstva. Emil Zola je tipični predstavnik francoskega naturalizma, literarnega pokreta, ki stremi prikazovati resnično življenje brez vsakih opešav. Zola se je razvil pod vplivom Balzaca (1799—1850), pri katerem nahajamo že vse bistvene poteze poznejših realistov, ter Flauberta (1821—1880), na katerega se radi sklicujejo realisti in naturalisti kot na svojega učitelja. Se najbolj po so vplivali nanj pozitivistično usmerjeni duhovi tedanje dobe, zlasti H. Taine, ki je zagovarjal tezo, da so vsa dejstva v enaki meri vredna pisateljevega zanimanja.

V neshetih časopisnih člankih je Zola našel stara merila umetnosti, toda prvi boj za naturalizem je razvil v romanu Terese Raquin, ob katerem si je začetni pol, po kateri je hodil naslednjih 30 let.

Najpomembnejše Zolajev delo je ciklus 20 romanov pod naslovom »Les Rougon-Macquart« (1871—1893), ki so vsak po svoje ostala obdoba francoske družbe v dobi drugega cesarstva po Napoleonom III.

Med temi dvajsetimi knjigami, kakor med vsemi Zolajevimi deli, zavzema eno najvidnejših mest roman Germinal, ki obravnava zgodovino rudarske stavke in hoče pokazati trenutke, ko se zdi, da se je trila družba zamajala v temeljih svoje zgradbe.

Odlomke iz Germinala:

— Tovariši, če nam jemljete besedo, če pošiljate na razžandarje, kakor bi bili razbojniki, se moramo dogovoriti tukaj! Tukaj smo prosti, tukaj smo doma in nihče nas ne bo prisilil, da molčimo, kakor ne more nihče prisiliti pličev in živali, da bi molčali!

Grom mu je odgovoril, vpit je, vzklil:

«Da, da, gozd je naš, vsaj tukaj imamo pravico govoriti...»

Stefan je za trenutek mirno postal na parju. Luna, ki je stala še nizko nad obzorjem, je obsevala šele visoke veje; množica je bila še vsa v senci, polagoma se je umirila in molčala. Tudi on je bil v temi in se je zdel nad njimi na vrhu vzgajne kakor senenata pregrada.

Dvignil je roko in jo nalahno zvitil, potem pa je začel: toda njegov glas ni več gromel, pač pa je govoril hladno kakor navaden narodni predstavnik, ki poroča o svojem delu. Zdal je končal do kraja tisti govor, ki mu ga je bil policijski komisar prekinil »Pri dobrovoljkah; ugodoma je kratko orisal zgodovino stavke in se naslajal ob stvarnem izražanju; dejstva, gola dejstva. Najprej je izjavil, da mu je stavka odvratna: rudarji je niso hoteli, tisti, ki jo je bil povzročil, je bila rudniška uprava s svojim novim plačilnim načinom. Potem je omenil prvo srečanje zastopnikov z ravnateljem, nezaupljivost uprave, in pozneje, ob drugem pohodu, počasno popušanje deset centimov, ki jih je vračala, a jih poprej hoteli ukrasti. Zdal je pač tako, s številčnimi je dokazal, da je pomočna blagajna prazna, razložil uporabo došli podop, z nekaj besedami mi opravičil Internacionalno, Plucharta in druge, da ne morejo prav ničesar več storiti zanje, ker si morajo prizadevati, da zavzamejo svet. Položaj je tedaj dan na dan težji, družba vrača delavske knjižnice in grozi, da bo dohila delavce iz Belgije; sicer pa strah slabši in jih je nekaj že pobidila, da se vrnejo na delo. Se zmerom je govoril enolično, kakor da je se nadalje našteval te slabše novice, dejal je, da lažota zmaguje, da je upanje izgubilo in da je borba dosegla zadnje drhtljaje poguma. In hipoma je zaključil, ne da bi govoril glasneje.

— V takšnih razmerah, tovariši, se morate nočjo odločiti. Ali hočete, da se stavka nadaljuje? In kaj nameravate ukreniti, če ste za to, da premagate rudniško družbo?

Globoka tišina je nastala pod zvezdnatim nebom. Nevidna množica je molčala v temi na duši; in silalo se je le brezupno dihanje med drevesi.

A Stefan je že nadaljeval s spremenjenim glasom. To ni bil zdaj več zvezni tajnik, ki je govoril, bil je poglavar tolpe, apostol, ki prinaša resnico. Ali so taki tigi možje, ki požirajo besedo? Kaj, da bi ves mesec trpeli brez uspeha, da bi se vrnili v jamo s sklonjeno glavjo in da bi se večna večšina pričela znova! Mar ne bi bilo

bolje takoj umreti in poskušati uničiti trdnost kapitala, ki z lahkoto mori delavce? Da bi se vnovič vdali stradanju, in sicer vse dolje, dokler ne bo spet pomanjkanje prisililo najponižnejše ljudi, da se upro: ali ni to norost, ki ne sme trajati več dalje? In pokazal je, kako izrabljajo rudarje, kako morajo oni sami prenašati nesrečne krize, kako morajo stradati, če je treba znižati zaradi konkurence proizvajalne stroške. Ne, tarifa za podporo ni bila sprejemljiva, to je bil samo prikrit odtegljaj, hoteli so vsakemu delavcu ukrasti eno ur dila na dan. Tega je zdaj dovolj, prišel je čas, da si siromaki, ki so jih prignali do skrajnosti, delajo sami pravico.

Roka mu je obstala v zraku. Ko je izrekel besedo: pravica, se je vsa množica zganila in jela ploskati, da je zasute kakor suho listje. Glasovi so kričali:

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

— Pravico!... Čas je že, pravico!

</

naslednje prostore. Če preostala posevna površina ni prekrita s senilom, morajo biti mladi, ki so se izvalili, na topli svetli površini, da se ne pregrejejo. Če mladi krmiti šele 24 ur potem, se izvali, najprej na daljini, nato na bližini, nato na roki. Če mladi krmiti šele 24 ur potem, se izvali, najprej na daljini, nato na bližini, nato na roki. Če mladi krmiti šele 24 ur potem, se izvali, najprej na daljini, nato na bližini, nato na roki.

